

ҚАРОРИ (РЕЗОЛЮТСИЯИ)

иштирокчиёни Конференсияи байналмилалии илмӣ-амалӣ дар мавзӯи «Ҳолати кунунии пирияхҳо, яхбандӣ ва криосфера дар раванди гармшавии глобалӣ»

(25-26 ноябри соли 2021, ш. Душанбе)

Мо иштирокчиёни Конференсияи байналмилалии илмӣ-амалӣ дар мавзӯи «Ҳолати кунунии пирияхҳо, яхбандӣ ва криосфера дар раванди гармшавии глобалӣ», аз ҷумла намояндаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, намояндаи Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, созмонҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ, институтҳои илмӣ, ҷомеаи шахрвандӣ ва дигарон:

зарур мешуморем омода намудани роҳҳо ва Консепсияи эълоншавии “ Соли 2025 - Соли ҳифзи пирияхҳо” ва таъини мушаххаси таҷлили ҷамасолаи Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи пирияхҳо, инчунин таъсиси Бунёди байналмилалии ҳифзи пирияхҳо таҳти назари Созмони Милали Муттаҳид дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;

бо дарназардошти омӯзиши пирияхҳо дар сатҳи миллӣ, минтақавӣ ва байналмилалӣ ва идоракунии захираҳои об, энергетика ва дигар захираҳои табиӣ, рушди идоракунии об, энергетика, нақлиёт ва дигар инфрасохторҳо барои муқовимат ба ҷолишҳои афзоянда;

бо қайд намудани обшавии шадиди пирияхҳо дар натиҷаи гармшавии глобалӣ; оқибатҳои манфии обшавии босуръати пирияхҳо, бо афзоиши истеъмоли об, ки бо афзоиши аҳоли ва рушди иқтисодӣ марбут аст; мавҷудияти об ба ҳар сари аҳоли дар Осиёи Марказӣ; таҳдиди баландшавии сатҳи баҳр; зуд-зуд ба амал омадани ҳодисаҳои табиӣи обу ҳаво;

бо эътирофи саҳми мусбат дар омӯзиши вазъи пирияхҳо дар тағйирёбии иқлим, амнияти об ва ҳамкорӣ дар зерминтақаҳо, созишномаҳои мавҷудаи дучониба ва бисёрҷонибаи созмонҳои минтақавӣ ва равишҳои пешрафта дар қонунгузори миллии кишварҳо;

бо таъкид ба сатҳҳои гуногуни рушди иқтисодӣ ва пешбурди ислоҳот, аҳамияти такмили заминаи ҳуқуқӣ, табодули иттилоот, равандҳои ҳамгироӣ, инчунин тавсия ва таҳкими механизмҳои муассири ҳамкорӣ ва дипломатияи обӣ, хусусан дар соҳаи омӯзиши пирияхҳо, аз ҷумла тавассути тадбирҳои муҳофизати пирияхҳо, нақши пирияхҳо дар ташаккули ҷараёни дарёҳо, аҳамияти пирияхҳо ва қабати барф дар хоҷагии халқ ва мутобиқ шудан ба тағйирёбии иқлим, инчунин дигар вазифаҳои нав.

таъкид карда, ки аҳамияти беҳтар намудани дастрасии аҳолии зерминтақа ба оби ошомиданӣ ва санитария, ҳифзи пирияхҳо, нақши пирияхҳо дар ташаккули

маҷрои дарёҳо, аҳамияти пиряхҳо ва қабати барф дар хоҷагии халқ, ки шарти муҳимтарин ва зарурии ноил шудан ба Ҳадафҳои рушди устувор ва ҳадафи асосии конфронси мазкур эълон гардидани “Соли 2025 - Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо” ва муайян намудани таҷлили ҳамасолаи Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи пиряхҳо, инчунин таъсиси Бунёди байналмилалии ҳифзи пиряхҳо таҳти назари Созмони Милали Муттаҳид ва Даҳсолаи байналмилалии амал «Об барои рушди устувор», 2018-2028-ро муайян хоҳад кард.

таъкид менамоем, ки аҳамияти созишномаҳои ки дар натиҷаи суҳанронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои муаззами миллат дар ҷаласаи сатҳи олий оид ба об ва иқлим (02.11.2021) дар муҳоҷисаи умумии 76-умин иҷлосияи Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид (24.09.2021) ва дар ҷаласаи якуми Панели сатҳи баланд оид ба об ва иқлим дар шакли видеоконфронс (03.03.2021), бахусус масъалаҳои чорабиниҳои оид ба ҳифзи пиряхҳо аз обшавии шадид ва нопадидшавӣ пешниҳод карда шуд, ки соли ду ҳазору бисту панҷум (2025) Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо эълон шуда, санаи «Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи пиряхҳо» таъин карда шавад, аз ҷумла аҳамияти корҳои пайваста оид ба тақмили сохтори ташкилӣ ва ҳуқуқии доираи ин фонд бо назардошти манфиатҳои иштироки тамоми давлатҳои Осиёи Марказӣ ва ҷаҳон;

муҳокима намудем, ки дар заминаи мушкилот ва хатарҳои обшавии пиряхҳои мавҷуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва таъсиси Бунёди ҳифзи пиряхҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, афзалиятҳои Конфронси байналмилалии илмӣ-амалӣ дар мавзӯи «Ҳолати кунунии пиряхҳо, яхбандӣ ва криосфера дар раванди гармшавии глобалӣ», ки барои ноил шудан ба ҳадафҳо ва вазифаҳои ҳифзи пиряхҳо, ки дар Рӯзномаи рушди устувор барои соли 2025 пешбинӣ шудаанд, амали бештар фаълро тақозо мекунад:

инчунин қайд намудем:

Пиряхҳо дар гардиши ҷаҳонии об ҷойи махсусро ишғол мекунанд. Пиряхҳо ҳиссаи асосии захираҳои оби тоза мебошанд. Тақрибан 70% (24 000 000 км³) тамоми захираҳои оби тозаи сайёраи пиряхҳо ташкил медиҳанд, дар ҳоле ки ин рақам барои дарёҳо 0,006% (2120 км³) мебошад. Маълум аст, ки бидуни ҳифзи пиряхҳо мушкилоти об танҳо бадтар мешавад.

Пиряхҳо дар ҷараёни ҷамъшавӣ ё обшавии яхҳо аккумулятсияи массаи бузурги обҳои яхкардашуда буда, тавозуни оби кураи заминро танзим мекунанд. Пиряхҳо дар режими табиӣ гидрологии дарёҳо, махсусан хангоми тағйирёбии дарозмуддат нақши муътадилкунанда мебозанд. Саҳми маҷрои пиряхҳо барои дарёҳои Осиёи Марказӣ дар солҳои серобӣ 10-20%, инчунин дар солҳои хушкӣ, ҳиссаи онҳо то 70% меафзояд. Дар ин маврид

пиряхҳо кафил буда, дар соли хушк гарм дар самти таъмини об нақши калон мебозанд.

Пиряхҳо на танҳо нишондиҳандаи тағйирёбии иқлим, балки ба истилоҳ бойгонӣ низ мебошанд. Пиряхҳо палеоархиви калонтарин (ва аз ҳама хондашаванда) мебошанд. Хусусияти муҳими бойгонии пиряхҳо дар он аст, ки онҳо ҳавои қадимаро бетағйир нигоҳ медоранд. Вақте ки ях ба вучуд меояд, сӯрохиҳои байни кристаллҳо пӯшида мешаванд ва атмосфераи гузашта дар футурҳо ба таври доимӣ муҳр карда мешавад. Ба шарофати ин хосият омӯзиши ядроҳои ях аз Антарктида ва Гренландия барои аз нав барқарор кардани таърихи тағйирёбии ҳарорат, концентратсияи газҳои гулхонаӣ ва чанг дар атмосфераи Замин дар тӯли садҳо ҳазор ва миллионҳо сол кӯмак хоҳад кард. Ҳамин тавр, омӯختани пиряхҳо аҳамияти калони амалӣ дорад.

Пиряхҳо бо экосистема робитаи ногусастанӣ доранд. Таназзули пиряхҳо ба муҳити зист ва инчунин ба вазъи иҷтимоӣ иқтисодии Осиёи Марказӣ таъсири манфӣ мерасонад.

Пиряхҳо дар мувозинати гармии сатҳи замин нақши бориз доранд. Мавҷудияти ях ё барф дар сатҳи замин албедро сайёраро низ зиёд мекунад (ин қобилияти инъикоси нурҳои офтоб аст). Ва ин нишондиҳанда ҳар қадар баланд бошад, ҳарорати миёнаи рӯи Замин ҳамон қадар паст мешавад. Бар замми ин, барои он ки сайёра ба гармхона табдил наёбад ва ҳарорати рӯи замин ба арзишҳои фалокатбор наояд, сайёра ба манбаҳои табиӣ сард ниёз дорад. Аз ин ҷост, ки ҳоло тадқиқоти зиёд ба муҳофизат ва барқарор намудани пиряхҳо нигаронида шудааст.

Мусаллам аст, ки ташаббусҳои пешниҳоднамудаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба чунбишҳои нави умумиҷаҳонӣ ҷиҳати андешидани тадбирҳои дастаҷамъона ва амалҳои зарурӣ бо мақсади ҳифзи пиряхҳо аз обшавии босуръат ва аз байн рафтани пиряхҳо дар шароити гармшавии глобалӣ такони ҷиддӣ мебахшанд.

Иштирокчиёни конференсия гуфтаҳои боло, инчунин дигар ҷиҳатҳои асосии муҳоҳисахоро, ки дар доираи ҷаласаҳои пленарӣ ва сессияҳои тематикӣ барпо гардидаанд, ба инобат гирифта, расман ба суроғаҳои зерин **мурочиат мекунад:**

- ба ҳукуматҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ ва ҷаҳон ҷиҳати тақмили механизмҳои институтсионалӣ ва ҳуқуқӣ, ҷалб ва татбиқи технологияҳои пешқадам ва равишҳои навоарона дар омӯзиш ва ҳифзи пиряхҳо, зиёд намудани маблағгузорию чорабиниҳои марбут ба ҳифзи пиряхҳо, инчунин таҳкими ҳамкориҳои обӣ;

- ба муассисаҳои молиявӣ, ташкилотҳои байналмилалӣ, давлатҳои донор ва дигар шарикони рушд ҷиҳати ҳалли масъалаҳои ноил шудан ба рушди устувор ба кишварҳои Осиеи Марказӣ дастгирии ҳамаҷонибаи молиявӣ, техникӣ ва технологӣ аз ҷумла тавассути иштироки фаъолона дар ташкили Бунёди байналмилалии ҳифзи пиряхҳо;

- ба намояндагони бахши хусусӣ ҷиҳати мусоидат ба омӯзиш ва ҳифзи пиряхҳо ва ҷалби шарикони рушд ва сармоягузорӣ, аз ҷумла тавассути шарикии давлат ва бахши хусусӣ;

- ба муассисаҳои илмӣ-экспертӣ ва ҷомеаи шахрвандӣ барои иштироки фаъолона дар муҳокимаи мушкилоти пиряхҳо ва таҳияи ғояҳо, пешниҳодҳо оид ба якҷоя кардани кӯшишҳо бо ҳукумат, бахши хусусӣ ва созмонҳои байналмилалӣ ҷиҳати ҳалли онҳо.

Иштирокчиёни конференсия инчунин қайд намудан:

- мо ҳамраёӣ ва омодаем, ки дар талошҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ ҷиҳати бомуваффақият ташкил ва таъсиси Бунёди байналмилалии ҳифзи пиряхҳо ва эълоншавии “Соли 2025 - Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо” ва таъини мушаххаси Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи пиряхҳо саҳм гузорем;

- тамоми ҷонибҳои манфиатдорро даъват ба идомаи машваратҳо, семинарҳо ва конфронсҳо дар доираи раванди омодагӣ ба таъсиси Бунёди байналмилалии ҳифзи пиряхҳо назари Созмони Милали Муттаҳид ва муайян кардани санаи таҷлили ҳарсолаи ин рӯз ва дигар форматҳои байналмилалӣ;

- қайд менамоем, ки Муассисаи давлатии илмӣ «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон» бо таҷрибаи беназир ва мутахассисони ин соҳа метавонад як ниҳоди оmodасозии эълони соли 2025 «Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо» гардад.

Иштирокчиёни конференсия ба роҳбарияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои пазиروي ва меҳмондорӣи самимӣ ва инчунин ба маъмурияти «Маркази омӯзиши пиряхҳои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон» ва дигар шарикони рушд барои дар сатҳи баланд ташкил намудани конфронс ва фароҳам овардани шароити мусоид барои кори пурсамар изҳори сипос баён мекунамд.

Қабул карда шуд.

26-уми ноябри соли 2021

ш. Душанбе, Ҷумҳурии Тоҷикистон